

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА БАНАКА

АНАЛИЗА ОДГОВОРА
ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА
НА ДОСТАВЉЕН УПИТНИК
О АКТИВНОСТИМА ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА ИЗ
ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА НОВЦА И
ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА
ЗА ПЕРИОД ОКТОБАР 2016 – МАРТ 2017. ГОДИНЕ

Београд, јун 2017. године

Уводне напомене

Народна банка Србије је од 2010. године установила праксу посредног праћења активности давалаца финансијског лизинга у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма. Такво праћење давалаца финансијског лизинга у наведеној области врши се два пута годишње на основу података које ове финансијске институције, у форми попуњених упитника, достављају Народној банци Србије.

Основни циљеви анализе попуњеног упитника (у даљем тексту: Упитник) јесу:

- сагледавање тренутног стања у процесу препознавања, мерења и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма кроз посао финансијског лизинга,
- упућивање на адекватну примену установљених правила и принципа процедуре „Упознај свог клијента”,
- посредно праћење развоја система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма код давалаца финансијског лизинга,
- уочавање евентуалних слабости и благовремено указивање даваоцима финансијског лизинга на потенцијалну изложеност ризику.

Питања у Упитнику су груписана у четири целине:

Део I: Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга

Део II: Активност давалаца финансијског лизинга

Део III: Подаци о странкама

Део IV: Обука запослених

За извештајни период сви даваоци финансијског лизинга који послују на тржишту финансијског лизинга Републике Србије доставили су одговоре на достављени упитник.

Садржај:

1. Основна запажања	3
2. Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга.....	5
3. Активност давалаца финансијског лизинга	6
4. Подаци о странкама	9
5. Обука запослених.....	10

1. Основна запажања

Изложеност давалаца финансијског лизинга ризику од прања новца и финансирања тероризма је релативно ниска, нарочито ако се има у виду следеће:

1) висина билансне суме сектора финансијског лизинга у поређењу с величином билансне суме банкарског сектора изразито је ниска (нпр.: на дан 31. марта 2017. билансна сума сектора финансијског лизинга износила је 65,8 милијарди динара, што чини 2,05% износа билансне суме банкарског сектора на тај дан);

2) организациона мрежа сектора финансијског лизинга је неразвијена у поређењу са организационом мрежом банака;

3) даваоци финансијског лизинга не обављају ни трансакције платног промета ни депозитне послове, као ни послове одобравања кредита и зајмова, већ је делокруг њихових послова веома ограничен (делатност финансијског лизинга, закуп и продаја враћених предмета лизинга).

На основу анализе достављених одговора давалаца финансијског лизинга на Упитник, може се закључити да је ризик од прања новца и финансирања тероризма кроз посао финансијског лизинга и у периоду октобар 2016 – март 2017. (у даљем тексту: Извештајни период) релативно веома низак из следећих разлога:

– усвојеним општим актима давалаца финансијског лизинга конкретизују се њихове обавезе прописане Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма, као и подзаконским актима којима је уређено спречавање прања новца и финансирања тероризма;

– у свом пословању даваоци финансијског лизинга воде рачуна не само о ризицима којима они могу бити изложени већ и о ризицима којима могу изложити и матично друштво и групу друштава којој припадају, при чему је важно нагласити да је седиште матичних друштава свих оних давалаца финансијског лизинга који су у непосредном или посредном власништву страних лица на територији земаља које примењују високе стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма;

– сви даваоци финансијског лизинга су својим интерним актима прописали обавезу примене правила и принципа који се односе на познавање странке;

– сви даваоци финансијског лизинга су донели своје процедуре у овој области;

– сви даваоци финансијског лизинга посвећују дужну пажњу обуци запослених у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, пре свега запослених који су у непосредном контакту са странкама или учествују у обављању трансакција;

– сви даваоци финансијског лизинга имају израђене листе показатеља за препознавање сумњивих трансакција које испуњавају услове из члана 23. Правилника о методологији за извршавање послова, у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 7/2010 и 41/2011) (у даљем тексту: Правилник). Ниједан давалац финансијског лизинга није пропустио да преузме све показатеље које је Управа за спречавање прања новца објавила на свом сајту, а изван број ових финансијских посредника је и проширио ту листу.

Као посебно значајно, упркос закључцима о Националној процени ризика од прања новца у вези с прометом непокретности, треба истаћи да се послови у вези с пласирањем непокретности кроз посао финансијског лизинга не могу *a priori* сматрати пословима с повећаним ризиком од прања новца и финансирања тероризма с обзиром на:

1) природу посла финансијског лизинга и дозвољене делатности давалаца финансијског лизинга – о промету непокретности у оквиру овог посла може се говорити само у контексту куповине непокретности коју давалац финансијског лизинга обавља ради стицања права својине над непокретношћу и давања те непокретности у финансијски лизинг примаоцу лизинга;

2) На дан 31. марта 2017. године само два даваоца финансијског лизинга су имала потраживања по основу укупно 12 активних уговора о лизингу непокретности, при чему само један од њих има 11 активних закључених уговора о финансијском лизингу непокретности, а други само један такав уговор. У извештајном периоду закључен је један нов уговор о лизингу непокретности. У структури пласмана према предмету лизинга, на нивоу целог сектора финансијског лизинга потраживања по основу финансијског лизинга непокретности чинила су само 4,1% укупног износа потраживања по основу финансијског лизинга;

3) приступ давалаца финансијског лизинга ризику од прања новца и финансирања тероризма путем финансијског лизинга непокретности.

Даваоци финансијског лизинга, уопште, имају проактиван приступ у погледу заштите својих финансијских и правних интереса који би могли бити угрожени због неадекватног препознавања и управљања ризицима повезаних с финансијским лизингом непокретности. Приликом успостављања пословних односа са субјектима у овом послу (продавци непокретности и лица којима се те непокретности пласирају путем финансијског лизинга), даваоци финансијског лизинга предузимају не само прописане радње и мере већ и посебним интерним актима уређене активности и процедуре којима је циљ заштита интереса давалаца финансијског лизинга, а које се односе: на испитивање свих чињеница од значаја за законити пренос права својине над непокретношћу с продавца на даваоца финансијског лизинга како даваоцу финансијског лизинга то право не би могло бити оспорено (посебна пажња се посвећује провери података из катастара

непокретности и других података о којима надлежни органи воде евиденцију); на минимизирање оних ризика пословања који могу настати у вези с преносом права коришћења те непокретности на примаоца лизинга, а посебно ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Важно је приметити да проценат примењених радњи и мера (поједностављене, опште и појачане) одговара проценту процењеног ризика од прања новца и финансирања тероризма. Наведено указује на охрабрујућу чињеницу да су даваоци финансијског лизинга разумели значај правилне процене ризика од спречавања прања новца и финансирања тероризма, што је резултирало адекватном расподелом људских ресурса, а последично и квалитетним управљањем овим ризиком.

Треба истаћи и да, иако је ризик од прања новца и финансирања тероризма у овој области низак, то никако не значи да се он сме занемарити, нарочито кад се узме у обзир релативно мали број запослених у сектору финансијског лизинга (њих 372 на дан 31. марта 2017. године, што је за осам запослених мање него у претходном извештајном периоду).

Даваоци финансијског лизинга су дужни да у својству обвезника по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 20/2009, 72/2009, 91/2010 и 139/2014, у даљем тексту: Закон) предузму све Законом и подзаконским прописима предвиђене радње и мере неопходне за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма до којих би могло доћи коришћењем овог финансијског производа.

2. Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга

На територији Републике Србије у извештајном периоду пословало је 16 давалаца финансијског лизинга, од којих је осам у 100% или већинском власништву страних правних лица, а осам у 100% или већинском власништву домаћих лица (од чега седам у власништву домаћих банака са страним капиталом). Код највећег броја давалаца финансијског лизинга у чијем капиталу, непосредно или посредно (преко домаћих банака), учествују страна лица уочава се да су на адекватан начин схваћени и примењени стандарди, политике и процедуре управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма који се примењују у држави на чијој је територији седиште власника давалаца финансијског лизинга. Све стране кредитне/финансијске институције – директни и индиректни власници домаћих давалаца финансијског лизинга – имају седиште на територији Европске уније.

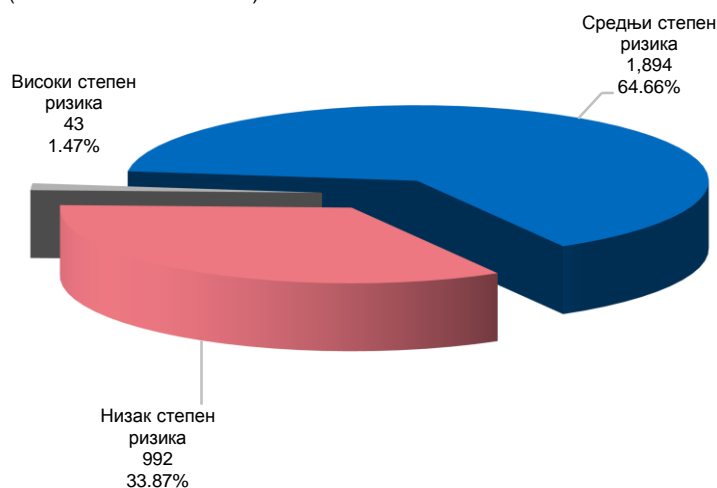
Од укупног броја давалаца финансијског лизинга, у извештајном периоду само њих пет је пословало преко огранака. Тих пет давалаца финансијског лизинга је у наведеном периоду имало укупно девет огранака који примењују процедуре управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

3. Активност давалаца финансијског лизинга

Сви даваоци финансијског лизинга су, на основу усвојених унутрашњих аката, израдили анализе ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 46/2009 и 104/2009), коју је донела Народна банка Србије.

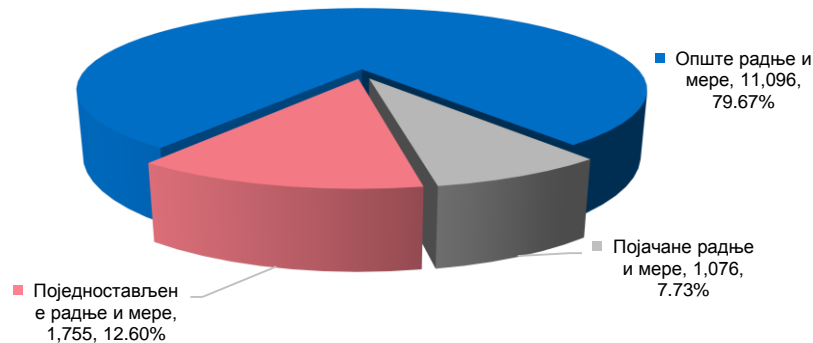
На основу података о извршеној класификацији странака према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, даваоци финансијског лизинга су највећи број странака сврстали у средњи степен ризика – 64,7%, затим 33,8% у низак степен ризика, док се висок степен ризика односи само на 1,5% укупног броја странака (Графикон 1).

Графикон 1. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по степену ризика
(1. 10. 2016 – 31. 3. 2017)

Веома висок проценат странака сврстаних у средњи степен ризика последица је могућности прописане чланом 5а Правилника, по којој обвезници имају право да процењују ризик странке на основу анализе извршене у складу са сопственим критеријумима.

Графикон 2. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по примењеним радњама и мерама праћења странке (на дан 31. марта 2017)

Сагласно Закону, даваоци финансијског лизинга дужни су да примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. На основу анализе одговора из Упитника, закључује се да даваоци финансијског лизинга од укупно 13.927 класификованих странака, опште радње и мере познавања и праћења странке примењују на 11.096 странака, поједностављене радње и мере познавања и праћења странке на 1.755 странака, а појачане радње и мере на 1.076 странака.

Како се види на Графикону 2, на нивоу сектора финансијског лизинга: опште радње и мере даваоци финансијског лизинга примењују код 79,67% странака, без обзира на то да ли су оне сврстане у нискоризичну или средњоризичну групу, поједностављене радње и мере примењују се код 12,60% странака, што је за 15,34% мањи проценат у односу на претходни извештајни период, а појачане радње и мере код 7,73% странака, односно за 6% више него у претходном извештајном периоду, што указује на то да су даваоци финансијског лизинга почели да примењују мало строже мере праћења странака. Према подацима из Упитника који се односе на учесталост праћења странака, закључује се да је и у погледу учесталости праћења нискоризичних странака (према којима примењују поједностављене радње и мере праћења странке) дошло до адекватне расподеле људских ресурса – даваоци финансијског лизинга користе ресурсе на оптималан начин, с обзиром на то да се сразмерно степену ризика странке примењују адекватне радње и мере праћења странке.

У извештајном периоду четири даваоца финансијског лизинга извршила су 43 анализе трансакција које су им се учиниле сумњивим. Међутим, ниједан

давалац финансијског лизинга није поднео пријаву Управи за спречавања прања новца.

У вези са спречавањем прања новца и финансирањем тероризма, према подацима које су доставили, шест давалаца финансијског лизинга вршило је интерну ревизију. Неправилности су утврђене код четири даваоца финансијског лизинга. Најчешћи налази интерне ревизије односе се на:

- неадекватно ажурирање интерне регулативе и поступања у пракси, допуњавање скоринга и његова аутоматизација, односно онемогућавање ручног попуњавања ради адекватне идентификације странака;

- неадекватну примену прописа из области спречавања прања новца и финансирања тероризма, односно неадекватан приступ ризику од прања новца и финансирања тероризма; примена прописа из области спречавања прања новца и финансирања тероризма, односно приступ ризику од прања новца и финансирања тероризма били су предмет интерне ревизије, а из тих налаза може се закључити да није било суштинских пропуста у овој области, а да су пропусти мањег значаја у међувремену отклоњени;

- неправилно извршену класификацију странака по степену изложености ризику од спречавања прања новца и финансирања тероризма;

- некомплетна статусна документација (недостаје листа показатеља, копија личних карата клијента и јемца, документација без потписа лица које је вршило проверу).

Сви даваоци финансијског лизинга за које је унутрашња ревизија утврдила неправилности предузели су мере за њихово отклањање и неправилности су отклоњене или се ради на њиховом отклањању.

Ниједан давалац финансијског лизинга није успоставио пословни однос (закључио уговор о лизингу, уговор о испоруци, уговор о отуђењу предмета лизинга или уговор о давању у закуп предмета лизинга) у случају постојања сумње да је странка или трансакција повезана с прањем новца, односно финансирањем тероризма.

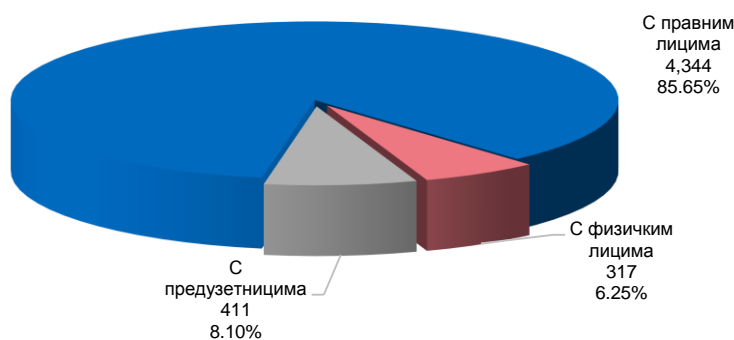
Према подацима из Упитника, у извештајном периоду није било ни случајева да даваоци финансијског лизинга прекидају пословни однос са странком због назнака које би указивале на сумњу на прање новца и финансирање тероризма у вези с тим пословним односом. Наведена ситуација је резултат адекватне процене ризика спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Према подацима из Упитника, три даваоца финансијског лизинга су вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке поверила трећем лицу, и то матичним банкама – својим оснивачима, односно лицима којима се, у смислу Закона, ови послови могу поверити.

4. Подаци о странкама

Даваоци финансијског лизинга су у извештајном периоду закључили 5.072 уговора о лизингу, од чега 4.344 уговора с правним лицима, 317 уговора с физичким лицима и 411 уговора с предузетницима (Графикон 3).

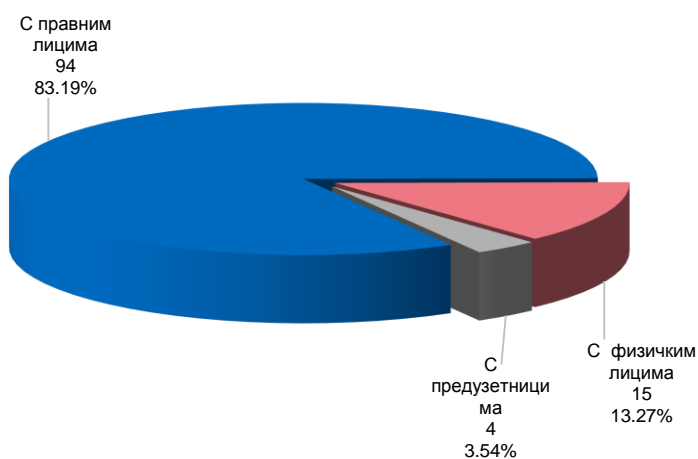
Графикон 3. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о финансијском лизингу (1. 10. 2016 – 31. 3. 2017)

У извештајном периоду два даваоца финансијског лизинга су закључила укупно 12 уговора о закупу враћених предмета лизинга, и то с правним лицима, од тога један давалац 11 уговора, док је други давалац закључио само један уговор.

Даваоци финансијског лизинга су закључили 113 уговора о отуђењу, уз накнаду враћених предмета лизинга, од чега 94 уговора с правним лицима, 15 уговора с физичким лицима и четири уговора с предузетницима (Графикон 4).

Графикон 4. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о отуђењу уз накнаду враћених предмета лизинга уз накнаду (1. 10. 2016 – 31. 3. 2017)

У извештајном периоду 15 давалаца финансијског лизинга је у вези са закључењем 2.741 уговора о лизингу прихватило солидарно јемство као средство обезбеђења, при чему је, по оцени тих давалаца финансијског лизинга, била јасна веза између прималаца лизинга и јемаца.

Такође, према подацима из Упитника, даваоци финансијског лизинга су примали уплате и од лица које нису имала статус прималаца лизинга у случајевима кад је постојао законит правни основ за плаћање од стране трећег лица – уговор о преузимању дуга, уговор о асигнацији и слично. Као и код јемства, мотив за вршење уплате уместо прималаца лизинга било је у најчешћем броју случајева крвно сродство (за физичка лица), односно припадност истој групи друштава (за правна лица).

Даваоци финансијског лизинга нису били у ситуацији да странка није била физички присутна приликом провере идентитета и при успостављању пословног односа и нису успостављали пословне односе са страним функционерима.

У извештајном периоду ни код једног даваоца финансијског лизинга није било случајева да се уговори и/или изврши трансфер са *off shore* дестинација у случају активирања јемства, као и да се уговори и/или изврши трансфер средстава (у случају јемства) из држава у којима се не примењују строги прописи из области СПН/ФТ.

5. Обука запослених

У сектору финансијског лизинга на дан 31. марта 2017. години била су 372 запослена, што је за осам мање него у претходном извештајном периоду, те постоји тренд сталног смањења запослених. На пословима спречавања прања новца и финансирања тероризма ангажована су 174 запослена радника, што је за 14 више него у претходном извештајном периоду и указује на чињеницу да су даваоци финансијског лизинга појачали надзор над тим пословима. Даваоци финансијског лизинга су израдили програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених који обављају послове откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма. Такође, сви запослени су упознати с последицама непримењивања закона, других прописа и процедура у вези са спречавањем прања новца и финансирањем тероризма.

Даваоци финансијског лизинга обуку запослених обављају према годишњем плану и програму. Обуку спроводе најмање једанпут годишње, од тога пет давалаца финансијског лизинга обуку врше два пута годишње, а у случају да се укаже потреба, врши се и ванредна обука. Обуку најчешће врше овлашћена лица и њихови заменици, и то: путем презентација у тренинг-центрима, предавања и онлајн презентација, одржавањем групних и појединачних консултација, интерних портала, као и директном обуком (лицем у лице).